

вивчає необхідність видачі матеріалу і тільки потім надає дозвіл на користування.

Такі замовлення можуть робити науковці, дослідники, студенти, які потребують певної інформації. Журналісти також мають право доступу до медіаархіву та матеріалів з Інтернету, але тільки для підготовки програм. Однак не дозволяється знову показувати сюжет, що вже пройшов. Файл можна взяти на 7 днів; потім він самознищується.

Аудіо- та медіадокументи знаходяться у спеціальному сховищі, де підтримується відповідна температура, вологість та інші параметри, що сприяє збереженню цих матеріалів для майбутніх поколінь.

Всі види документів обліковуються в національній бібліографії країни. Однак облік здійснюється тільки в електронній версії. Національною бібліографією займається датський бібліографічний центр, який веде національні бази даних.

Бібліотечну політику в країні формує Національна бібліотечна агенція, котра існує вже 87 років. Вона визначає загальну стратегію, займається проектною діяльністю, розробляє відповідні програми дій. Агенція відповідає за впровадження датського Закону про обов'язковий примірник і за стратегії розвитку публічних та наукових бібліотек. Саме на її замовлення бібліографічний центр займається веденням національних баз даних, власником котрих є Агенція.

Бібліотечна громада Данії дотримується спільної думки щодо розвитку та удосконалення бібліотечної діяльності: краще підтримувати одну хорошу бібліотеку, аніж три посередніх. Тому існує тенденція до скорочення кількості бібліотек. Про це свідчить і поєднання бібліотеками різних функцій, наприклад національної та університетської. Це стосується як Королівської бібліотеки, так і Державної та університетської бібліотеки в м. Орхусі.

Одночасно бібліотеки роблять все, щоб зберегти фізичного читача. В Данії користувачами бібліотек є 61% населення, 81% дітей. Інтернет вдома мають 90% молодих людей, тому для них досить важливою є можливість отримання електронних публікацій. І тут на перший план виходять онлайн послуги. Зокрема, існує така послуга, як «Спитай бібліотекаря», котрою можна скористатись у режимах «чату» або онлайнному та отримати необхідну інформацію вже за дві години.

У відповідь на виклик часу бібліотеки Данії ставлять перед собою три головні цілі: оцифрування документів, створення нового бібліотечного простору і наближення бібліотеки до читача.

Досягненню двох останніх цілей сприяють сучасні інтер'єри та оснащення бібліотек, комфортні умови роботи в них, прагнення максимально задовольнити потреби користувача. В бібліотеках Данії в середньому до 80% послуг передбачають самообслуговування: 94% читачів самі можуть підібрати собі книжки й інші документи та записати їх у власний електронний квиток за допомогою спеціального обладнання. Таким же чином документи повертаються – книжки автоматично списуються з читачького квитка і рухаються по автоматичній стрічці. Далі робот сортує їх за певними галузями знань і розподіляє по відповідних візочках. Після цього книжки транспортуються до полицок. Документи можна замовити також із власного комп'ютера.

Загальнодоступність бібліотек для всіх кіл читачів, відкритий доступ до всіх видів документів, відмінне технічне оснащення, високий рівень самообслуговування – це те, що є спільним для всіх бібліотек Данії. Приблизно 50% інформації тут представлено на електронних носіях.

Значний акцент робиться на співпраці з користувачами, які допомагають змінювати бібліотеку як фізичний об'єкт і робити її більш привабливою. Бо саме читачі знають краще, чого вони очікують сьогодні від бібліотеки, що треба в ній змінити. В результаті всі разом працюють на майбутнє країни.

Бібліотекарі Данії виходять із того, що сьогодні суспільство стрімко змінюється, а тому мають трансформуватись і бібліотеки. Суспільство на сучасному етапі досить поляризоване, люди більш індивідуалізовані, населення має достатньо високий рівень освіти. Бібліотека мусить усе це враховувати, адже сьогодні вона не лише установа, яка забезпечує хороший сервіс, але й місце, де люди спілкуються і мають відчувати себе впевнено та комфортно.

Для якісного задоволення запитів користувачів потрібний добре підготовлений персонал з відповідною мотивацією. Фахівців для бібліотек готує Королівська школа бібліотечної та інформаційної науки. Щороку вона випускає 1 тисячу спеціалістів. У цьому навчальному закладі діють 200 курсів з безперервної освіти. Навчання в Королівській школі безкоштовне, як і вся освіта у країні.

Бібліотечна громада Данії прагне, щоб бібліотека стала невід'ємною частиною життя населення, місцем, куди було б приходити модно, престижно.

БІБЛІОТЕЧНА ОСВІТА ЗА ДОБИ ПЕРЕТВОРЕНЬ

У Німеччині створено розгалужену систему освіти бібліотекарів. Разом із навчанням у вищій школі з'явилася можливість трирічної подвійної професійної освіти спеціаліста служб медіа та інформації (FAMI). Для такого фахівця є вузчі галузі спеціалізації – архів, бібліотека, інформація й документація (зокрема медична), фотоагенції. Надалі з'явиться можливість супровідного післядипломного навчання на

«Дипломованого спеціаліста у галузі інформаційних служб» (за результатами іспиту ІНК).

Зміни у вищій освіті

Не тільки Німеччина, але й уся Європа, перебуває у процесі реструктуризації вищої школи. Так званий Болонський процес став рушієм реформ та змін. Він перед-

У. Краус-Ляйхерт

бачає, у першу чергу, запровадження міжнародних освітніх ступенів – бакалавра (Bachelor) і магістра (Master), а також введення кредитів. Кожного навчального року, як правило, можна дістати 60 кредитів, відповідно 30 – за семестр. Один кредит вимагає робочого навантаження (Work Load) у 30 годин аудиторного і самостійного навчання. Для отримання ступеня бакалавра потрібно, як мінімум, 180 балів ECTS, а для подальшого ступеня магістра – в цілому 300 балів ECTS. Це з урахуванням отриманих балів під час попереднього навчання.

Бакалаврська і магістерська програми потребують акредитації. Завданням процедури акредитації є забезпечення професійних стандартів спеціальності та перевірки здобутих знань, що відповідають даній професії. Процедура акредитації проводиться зазвичай спеціалізованою або ж регіональною акредитаційною комісією.

Навчання у магістратурі може бути орієнтованим як на практичну, так і на дослідницьку роботу. Така освіта задумана як безпосереднє продовження бакалавріату чи навчання на спеціаліста або ж як післядипломна. Для вступу до післядипломної магістратури необхідним є проходження професійної практики (не менше одного року). Зазвичай таке навчання є платним. Також у післядипломній магістратурі можна навчатися за вільним графіком відвідування. Передумовою вступу до магістратури, як правило, є певний середній бал. Період навчання триває від одного до двох років. Ступінь магістра, отриманий у професійній школі, є запорукою, за рішенням конференції Міністерства внутрішніх справ у грудні 2007 р., посади у вищій службі. Такий ступінь дає ті самі права, що й диплом спеціаліста чи магістра, отриманий в університеті або у відповідному вищому навчальному закладі. Це означає можливість отримання титулу кандидата наук. Очікується поява ширшої пропозиції магістерських програм.

Зміни у вищій освіті бібліотечного спрямування

Вища освіта бібліотечного спрямування у Німеччині останніми роками суттєво змінилася на організаційному та змістовому рівні. Деякі ВНЗ (наприклад у Бонні) закрилися або ж об'єдналися з іншими (у Франкфурті, Штуттгарті). Франкфуртське бібліотечне училище було закрито й інтегровано до професійного училища Дармштадту. Інститут бібліотекознавства та інформації м. Штуттгарту об'єднався з професійним училищем медіа та друкарства і став Інститутом засобів масової інформації. Деякі спеціальності, які раніше були самостійними, увійшли до складу інших галузей чи факультетів (наприклад у Кельні, Гамбурзі, Лейпцигу).

Однозначною є подальша диверсифікація спеціальностей. Поряд із класичними бібліотечними спеціальностями з'явилися нові, подібні за змістом, але інші своєю суттю, наприклад, інформаційний дизайн чи економіка інформації.

Вища освіта бібліотечного спрямування традиційно здійснюється у вищих професійних училищах. Наразі можна обирати поміж восьми професійних училищ та одного університету. Разом з тим, є велика кількість спеціальностей, пов'язаних з інформаційними науками.

Більшість ВНЗ пропонують вже зараз навчання на бакалавра замість спеціаліста або перебувають на стадії переходу до ступеня «ВА». Переважна більшість ВНЗ за-

твердили шести- або семисеместрове навчання на бакалавра, яке включає, як правило, піврічну практику. Тільки у Берлінському університеті ім. Гумбольдта практика триває сім тижнів.

Зміст освіти бібліотечного спрямування більше не орієнтований на такі заклади, як громадські, наукові бібліотеки, а замість того зосереджується на різноманітних комерційних галузях. Він спрямовується на інформаційні технології, інформаційні дослідження, організацію знань, інформаційний та медіа-менеджмент, публік менеджмент, інформаційні товариства та структури, послуги для цільових груп і надання інформації, роботу в галузі культури та медіа.

Під час навчання велика увага приділяється проектній роботі. Здебільшого йдеться про великий міждисциплінарний проект. У рамках проекту чи то у команді розглядаються теми професійного сьогодення (часто із колегами по професійній практиці). Така робота передбачає формування провідних якостей студентів, як-от вміння працювати у команді, використовувати здобуті знання, виявити гнучкість, творчий підхід тощо.

Конкретні магістерські програми

Наразі у Німеччині реалізовано або заплановано ряд магістерських програм. Професійне училище Кельну пропонує спеціальність «Магістр бібліотекознавства». Щоправда на неї поки що не зараховуються випускники професійних училищ. Ця додаткова магістерська програма найближчим часом має змінитися відповідно до нових рамок умов. Особливо це стосується формальних структур Болонського процесу, а також професійно-правових змін у Північному Рейн-Вестфалії. Ця автономна магістратура є безкоштовною, оскільки, згідно з професійним правом, йдеться про необхідність другої освіти. Університет ім. Гумбольдта пропонує післядипломне дистанційне навчання за спеціальністю «Бібліотекознавство» (Library and Information Science), яке коштує 1 250 євро на семестр. Університет планує стаціонарну магістратуру за спеціальністю «Бібліотечні та інформаційні науки» (із зимового семестру 08/09). Штуттгартський інститут ЗМІ (із зимового семестру 07/08), а також Гамбурзький інститут прикладних наук (із зимового семестру 08/09) пропонують кожного зимового семестру магістерські програми з бібліотечного та інформаційного менеджменту. Професійне училище Ганновера пропонує післядипломну магістратуру з управління знаннями й інформацією із частковим відвідуванням занять. Навчання триває три семестри і коштує 1 500 євро на семестр. Набір відбувається раз на два роки.

Разом із магістерськими програмами у Німеччині є можливість отримати післядипломну освіту під час державної служби. Баварська школа бібліотечної справи у Мюнхені пропонує дворічне навчання для адміністративних посадовців, крім того, віднедавна в університеті ім. Гумбольдта можна пройти стажування для вищої бібліотечної служби зі складанням державного іспиту.

Ринок праці

Навчання у бакалавріаті орієнтовано на відповідальні посади менеджерів середньої ланки, як це раніше вдало практикувалося під час навчання на спеціаліста. Випус-

кники бакалавріату працюють у певному напрямі, що раніше часто відбувалося під час навчання в рамках прикладних дослідницьких проектів. У магістерських програмах йдеться про подальше підвищення кваліфікації, необхідної для роботи керівника, а також про спеціалізацію у бібліотечних, культурних, медіа- та інформаційних установах. Під час навчання у магістратурі спеціальність, отримана у бакалавріаті, вивчається поглиблено або ж з'являється нова спеціалізація. Професійною метою магістрів є про-

фільні та більш відповідальні посади або отримання особливих завдань чи проектів. Такі проекти можуть інтегруватися у галузі, наприклад, довготривалого збереження архівів чи автоматичної індексації, бібліотечної педагогіки чи менеджменту музичної інформації або реалізовуватися під час розробки нових видів послуг.

Переклала **К. Міщенко**

ДИСКУТУЄМО

**У ВІДПОВІДЬ НА СТАТТЮ І. ХЕМЧЯН
«ЕКСПЕРИМЕНТ, ЩО НАДТО ЗАТЯГНУВСЯ»**

У статті І. Хемчян „Експеримент, що надто затягнувся”¹ висловлено ставлення працівників Державної науково-педагогічної бібліотеки (ДНПБ) ім. В.О. Сухомлинського щодо експерименту з об'єднання публічних і шкільних бібліотек у сільській місцевості Рівненської області – загалом негативне. Проте не наведено жодних даних стосовно вивчення роботи бібліотек в умовах об'єднання чи бодай думки громади, учнів, учителів. На жаль, працівники ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського так і не знайшли можливості відвідати книгозбірні Рівненщини та взяти участь в обласному семінарі на запрошення Рівненської державної обласної бібліотеки (РДОБ) у травні цього року. І марними є обговорення на такому високому рівні, як всеукраїнські наукові і науково-практичні конференції, питань роботи бібліотек в умовах об'єднання без представлення результатів досліджень, аргументів «за» і «проти». А матеріали про досвід бібліотек Рівненщини не раз публікувалися в місцевій та центральній пресі (більше 30 публікацій).

РДОБ систематично проводить вивчення думки вчителів, учнів, сільського населення. Результати останнього опитування (450 осіб), здійсненого у червні цього року в Костопільському та Демидівському районах, засвідчили, що директори шкіл, педагоги схвально відгукуються про роботу бібліотек на допомогу навчальному процесу. За наявності комп'ютерних класів у школі, бібліотекарю надається АРМ для обслуговування учнів та вчителів. Немає протиріч у складанні графіків роботи (вони узгоджуються з директорами шкіл), тим більше з «поєднанням функцій просвітницької, соціокультурної з навчально-виховною», як відзначено у статті. Бібліотека на селі створена для громади, членами якої є учні, вчителі і батьки. І найвищою оцінкою діяльності бібліотеки є думка громади. Саме за її участю й організовується робота книгозбірень у сільській місцевості. Зміна суспільних, соціально-економічних відносин, безумовно, не могла не позначитися на організації роботи бібліотек, а отже, віддзеркалюючи ці відносини, мають змінюватися і підходи до організації їх-

нього функціонування. Внаслідок реорганізації мережі, яка відбулася в Рівненській області, змінилася модель бібліотеки та незмінними залишилися функції – як публічної, так і шкільної книгозбірень.

Р. Щербан

Очевидно, автор статті п. І. Хемчян не володіє інформацією щодо інфраструктури сьогодишнього села. У більшості населених пунктів Рівненської області проживають у середньому 500-600 жителів. У школах цих сіл навчаються від 50 до 150 учнів. Невеликими в них є й учительські колективи. Спостерігається зменшення учнів у загальноосвітніх школах, і, зважаючи на демографічну ситуацію, ця тенденція буде зберігатися. А відповідно до «Методичних рекомендацій із питань порядку формування штатів загальноосвітніх навчально-виховних закладів» (лист Міністерства освіти і науки України №1/9-234 від 19.06.2001), у Рівненській області частина сільських шкіл змогла б ввести в штат бібліотекаря лише на 0,5 або менше ставки. Постає запитання: Чи зможе за таких умов бібліотекар у шкільній бібліотеці села реалізувати поставлені автором статті завдання?

Щодо експерименту, то Постановою колегії Міністерства культури і туризму України від 30.11.2006 року №11/3 «Про моделі бібліотечного обслуговування у сільській місцевості з урахуванням сучасної економічної та соціокультурної ситуації» експеримент визнано таким, що відбувся, і ніяких заборон щодо роботи бібліотек в умовах об'єднання не було. Зважаючи на те, що експеримент сприяв збереженню мережі загальнодоступних бібліотек у сільській місцевості, переведенню працівників публічно-шкільних бібліотек на повні ставки, а також економії бюджетних коштів, головою Рівненської обласної державної адміністрації В. Матчуком дано доручення від 15.04.08 за № 1238, в якому передбачено «не допускати процесів децентралізації, закриття та реорганізацію сільських публічно-шкільних бібліотек-філій». Отже, бібліотеки Рівненщини після завершення експерименту продовжують працювати в умовах об'єднання.

¹ Бібл планета. – 2008. – № 2. – С. 25-26